УЧИНЧИ РЕНЕССАНСНИ БАРПО ЭТИШДА ГЛОБАЛ АХБОРОТ МАКОНИНИНГ ТАЪСИР ИМКОНИЯТЛАРИ

Ражабов Ҳабибулло Ибодуллаевич
Тошкент давлат транспорт университети доценти, Сиёсий фанлар доктори

Ахборот асри деб ном олган XXI асрда ахборот энергия манбалари, табиий бойликлар каби стратегик ресурсга айланиб, мамлакатлар салоҳиятига хизмат қилмоқда. Ахборот соҳасидаги глобаллашув алоқа-коммуникация воситаларининг узлуксиз ривожланиб бориши, глобал ахборот тармоқларининг вужудга келиб, ижтимоий, сиёсий, иқтисодий, маданий, маънавий ҳамда шахсий ҳаётга тобора кириб келаётганлиги глобал ахборотлашув тушунчасининг мутлақлашувини таъминлади. Айтиш мумкинки, жамиятнинг глобал ахборотлашуви илмий-техник, иқтисодий ва социал тараққиётнинг ўзагини ташкил этиб, кундалик ҳаётда тобора мустаҳкам ўрин эгалламоқда. Яъни, глобал ахборотлашув инсоният тараққиётининг бош омилига айланиб, ижтимоий ҳаётда цивилизациянинг учинчи тўлқини сифатида қарор топди.

Шу сабабдан, ахборот жараёнлари динамикаси (ўзгарувчанлиги) билан боғлиқ вазифаларга алоҳида эътибор қаратиш зарурати пайдо бўлмоқда. Ахборотни ишлаб чиқариш, тарқатиш, унга ишлов бериш билан боғлиқ фаолият иқтисодиётнинг ўта муҳим секторларидан бири бўлиб қолди. Бошқа тарафдан, “ахборот бўшлиғи (макони)” (ғарбий атамашуносликда “кибербўшлиқ (макон)”) авваллари қуруқликда, денгизда, денгиз қаърида, ҳавода, коинотда, ва ниҳоят инсоннинг ўзида олиб борилган рақобат ўрнига, эндиликда давлатлар, элиталар, трансмиллий корпорациялар рақобатчилик қиладиган асосий майдонга айланиб бормоқда.

Ҳар қандай омилнинг ижобий ва салбий томонлари бўлганидек, глобал ахборотлашув жараёнини инсоният тараққиётининг кушандасига айлантиришга уринишлар ҳам мавжуд. Глобал ахборотлашув ижтимоий ҳаётдаги реал жараён сифатида ахборот-коммуникациялашув жиҳатларини таъминловчи ижобий қирралари билан бир қаторда ахборот соҳасидаги ютуқларни ғаразли ниятларда қўллаш хавфи ҳам кучайиб, бу ҳолат глобал ахборотлашувнинг ижобий моҳиятига жиддий таъсир ўтказмоқда. Ахборот технологиялари ҳамда саноат ишлаб чиқариши тараққий этган давлатларда бундай техник устуворликдан сиёсий, ҳарбий, иқтисодий, ахборот ва маданий тажовузни кенгайтириш мақсадида фойдаланишга уринаётганликлари барчани огоҳликка даъват этувчи ҳодисадир.

Глобал ахборотлашув жаҳонда етакчилик қилиш учун ўзаро курашда ҳам намоён бўлмоқда. Чунки, ахборот технологияларининг ривожланганлик даражаси ҳамда улардан самарали фойдаланиш имкониятлари давлатнинг дунё миқёсидаги геосиёсий таъсирини белгиловчи омиллардан бирига айланмоқда. Бугунги воқелик бу ҳодисани ахборот неоколониализми[1], ахборот урушлари[2], информацион фашизм[3] деб аталган қарашларнинг ҳам мавжудлиги, юқоридаги омилларга доимий диққат-эътибор талаб этади.

Шундай экан, глобал ахборотлашув шароитида ахборот хавфсизлигини таъминлаш муаммоси ижтимоий-сиёсий аҳамият касб этиб, миллий тараққиётнинг бош омилига айланмоқда. Глобал ахборотлашув шароитида ахборот хавфсизлигини таъминлашдаги муҳим жиҳат - инсон омилидир. Чунки, кейинги вақтларда ахборот хуружларининг тез-тез уюштирилаётгани аслида урушга муносабат ўзгарганидан, ҳужум қуролининг янги глобал тури кашф қилинганидан дарак беради. Бу қурол – глобал ахборотлашувнинг тажовузли мақсадларда қўлланишидир. Айрим ғаразли кучларнинг саъйи-ҳаракатлари туфайли ахборот инсонни маҳв этувчи воситага, оммавий ахборот воситалари эса нопок мақсадларга эришиш йўлида тажовуз қуролига айлантирилмоқда. Бундай қурол ёрдамида олиб бориладиган ахборот урушларида инсоннинг онги ва қалби нишонга олиниб, тафаккурга берилган зарбалар кишини адаштиради, уни ўз манфаатларига, ўз халқи, маданияти, миллий давлатчилиги манфаатларига зид ҳаракат қилишга ундайди ва ахборот тарқатувчи шахс, гуруҳ, сиёсий куч ёки давлатга инсонни бошқариш, унинг устидан ҳукмронлик қилиш имконини беради. Устига-устак, ахборот урушини бошлаганлар нафақат миллат турмуш тарзини, балки унинг яхшилик ва ёмонлик, оқ ва қора, савоб ва гуноҳ, рост ва ёлғон ҳақидаги тасаввурларини ҳам ўзгартиришга уринади. Қисқаси, “Инсон қалби ва онгини эгаллаш учун кураш хилма-хил ғоялар билан қуролланган, турли манбалардан озиқланадиган мафкураларнинг асосий мақсадига айланмоқда”[4].

Кўриниб турибдики, глобал ахборотлашув айрим ҳолатларда давлатларнинг суверенитетига ҳам таҳдид солмоқда. Шу боис, ахборот имкониятларини ҳам кенгайтирувчи глобаллашувни неоколониализм ғояси билан айнан бир нарса деб ҳисоблайдиганлар йўқ эмас. Глобал неоколониализмнинг уч ўзаро боғлиқ мақсади бор: дунё устидан гегемонлик, жаҳоннинг ер ости ва ер усти ресурсларига эгалик ва жаҳон бозорларида мутлақ ҳукмрон бўлиш. Бу мақсадларга эришиш учун тенгсиз куч-қудрат ва етишиб бўлмайдиган технологик етакчилик зарур. Глобал неоколониализм мақсадларини амалга ошириш борасида бир қатор стратегик вазифаларни ўз ичига олади. Мустақил давлатлар доирасидаги дезинтеграция жараёнларини рағбатлантириш, демократия, эркин бозор иқтисодиёти шиори остида уларнинг иқтисодиётини издан чиқариш ва турфа найранг ҳамда сиёсий ўйинлар ёрдамида мамлакатларнинг суверенитетига таҳдид солиш шулар жумласидандир.

Глобал ахборотлашув натижасида вужудга келувчи ахборотлашган жамиятда информацион-психологик муносабатлар соҳаси шу даражада ривожланадики (индустриал жамият билан қиёслаганда), бу ўз навбатида сиёсий муносабатлар тизимида ҳам кескин ўзгаришларни юзага келтириб, глобал ахборот маконида янгича қарашларни шакллантириш эҳтиёжини юзага чиқаради.

Бундай эҳтиёж, бугун жамиятимиз интилаётган учинчи ренессансга етишишга қаратилган бир қатор жиҳатларда намоён бўлади:

- миллий хавфсизликни таъминлашга қаратилган фаолият рағбатлантирилиб, хавфсизликка таҳдид сифатида намоён бўлувчи жиҳатларнинг олдини олиш;
- миллий манфаатларни етакчи ўринга чиқариб, жамият аъзолари фаолиятини умумий мақсад сари йўналтиришнинг самарали йўл ва усулларини тарғиб этиш;
- миллий бирлик ва фуқаролар ўртасидаги ҳамжиҳатликни таъминлаш мақсадида давлат ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг маданияти, урф-одат ва анъаналарининг тарғиб этилишига имконият яратиш;
- минтақавий можароларнинг олдини олишга қаратилган фаолиятларни рағбатлантириб, мавжуд муаммоларнинг мафкуравий ечимларини таклиф этиш;
- миллий қадриятларга таянган сиёсат асосида миллийлик, минтақавийлик ҳамда умуминсонийликнинг ўзаро муштарак жиҳатларини тарғиб этиш;
- миллий моделларга асосланган демократик давлат ва қадриятларнинг устуворлигига таянган фуқаролик жамияти асосларини мустаҳкамлаш.

Юқорида таъкидланган жиҳатлар бугунги глобал ахборотлашув шароитида давлатнинг ахборот соҳасида олиб борувчи сиёсатининг устувор мавқе касб этишини

таъминлаб, фуқароларнинг ахборотлашган жамият сари илдам фаолиятига имкон яратади ҳамда учинчи ренессанснинг муҳим пойдевори бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Манойло А.В., Петренко А.И., Фролов Д.Б. Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны. - М.: Горячая линия–Телеком, 2003. – С. 67-69.
2. Почепцов Г.Г. Психологические войны. - М.: Рефл-бук, 2000. – С. 204.
3. Киви Бёрд. Гигабайты власти. Информационные технологии между свободой и тоталитаризмом. - М.: Бестселлер, 2004. – С. 66.
4. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. - Тошкент.:Ўзбекистон, 2000. – Б. 22.